

**DİNLER TARİHİ ARAŞTIRMALARI – VII**

**TÜRKİYE'DE  
DİNLER TARİHİ  
(Dünü, Bugünü ve Geleceği)**

**TÜRKİYE DİNLER TARİHİ DERNEĞİ YAYINLARI**

# İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN DİNLER TARİHİ'NE OLAN TUTUMLARI: SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Nasuh GÜNAY,<sup>1</sup>

Ar. Gör. Azize UYGUN\*

*Süleyman Demirel Üniversitesi*

*İlahiyat Fakültesi*

Bu çalışmamızla, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Dinler Tarihi dersine olan tutumlarını ölçmek suretiyle, dersin daha verimli hale getirilmesi konusunda cevap aranılmaya ve daha önce konuyla ilgili yapılan anket çalışması sonuçları ile ne gibi farklılıklara ulaşıldığı ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bunun neticesinde de varsa olumsuz tutumların olumlu hale getirilmesi, olumlu tutumların da daha ileri seviyeye getirilmesi için yapılacak çalışmalara ışık tutulmaya çalışılacaktır.

Bu ankette cevabını aradığımız soruları şu şekilde sıralayabiliriz:

a) Öğrencilerin Orta öğretim dönemindeki yaşantılarında dersle ilgili tecrübelerinin olup olmadığı, dersi almışlarsa tutumlarının nasıl olduğu, bu tutumlarının sebeplerinin neler olduğu,

b) Öğrencilerin Fakültede dersin okutulup okutulmamasına yönelik tutumları ve bunların nedenleri nelerdir?

c) Dersin yerine hangi dersler okutulmalıdır?

d) Dersin işlenmesinde öğrencilerin tercih ettiği metot ve materyaller nelerdir?

Anket çalışması, 2009–2010 öğretim yılında Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğretim görmekte olan her sınıftan gönüllü üzerinde yapılmıştır.

---

1 Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

\* Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

Anket sorulan çoktan seçmeli cevapların bulunduğu sorulardan oluşmaktadır. Bununla beraber açık uçlu cevabi gerektiren iki soru da öğrencilerin yorumlarını ifade etmelerine fırsat vermek için sorulmuştur. Sorularda muhtemel cevapları belirlemekle birlikte bunların dışında cevabi olanlar için “diğer” seçeneğini koyarak deneklerin belirteceği farklı fikirlere de kapı açık bırakılmıştır.

Araştırmanın verileri daha önce 1999–2000 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Dinler Tarihi dersine olan tutumlarını tespit etmek amacıyla uygulanan anket sorularından da yararlanılarak öğrencilerin Dinler Tarihi dersine karşı tutumlarını ölçmek amacıyla yeniden düzenlenen bir anket ile toplanmıştır. 1. 2. 3. sınıflara uygulanan ankette öğrencilere 12 soru, 4. sınıflara uygulanan ankette ise Dinler Tarihi dersini üçüncü sınıfta aldıkları göz önünde bulundurularak 10 soruluk bir anket formu hazırlanmıştır.

Çalışmamız, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Dinler Tarihi dersine karşı tutumlarının ölçülmesi ve sonuçlarının değerlendirilerek öğrencilere dersin daha verimli bir şekilde sunulabileceğinin tespit edilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Ankette ilk olarak deneklerin lise yıllarında Dinler Tarihi dersini alıp almadıkları, aldılarsa kendi istekleriyle mi aldıkları, öğretmenin dersi işleyiş metodu ve derse tutumunun nasıl olduğunun ölçülmesi amaçlanırken, ikinci kısım şu an okumakta oldukları fakültede dersin nasıl işlendiği ve nasıl işlenmesini tercih ettiklerine dair iki farklı amacı ölçmeye yönelik sorulardan oluşmuştur.

Anket sonuçlarının değerlendirilmesi ve yorumlanması istatistik metoduyla yapılmıştır. Değerlendirme yapılırken yabancı uyruklu öğrencilerden, dördüncü sınıf öğrencilerinden ve bunların dışında kalan diğer sınıflardaki öğrencilerden elde edilen bulgular değerlendirilerek daha sağlıklı sonuçlar elde etmek amaçlanmıştır.

Anketten elde ettiğimiz bulguların değerlendirilmesi şu şekildedir:

## **I- ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Bu bölümde, araştırma kapsamı ve bulgular çerçevesinde aşağıdaki konular incelenecektir.

## A) DİNLER TARİHİ DERSİNİ ALMAMIŞ OLAN VE YABANCI UYRUKLU OLMAYANLARIN ANKET BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Tablo 1: Deneklerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

| Seçenek | N   | %   |
|---------|-----|-----|
| Kadın   | 260 | 68  |
| Erkek   | 122 | 32  |
| Toplam  | 382 | 100 |

Ankete katılan öğrencilerimizin 260 (%68)'ini bayan, 122 (%32)'sini erkek öğrenciler oluşturmaktadır. 1999–2000 yılında yapılan anket çalışmasına katılan öğrencilerin (%28)'i bayan, %72'sinii erkek öğrenciler oluşturmuştur. Son anketimizin de işaret ettiği gibi İlahiyat Fakültesinde okuyan bayan öğrencilerin ağırlık oranı artmıştır. Bu bayanlar açısından sevindirici bir durumdur.

Tablo 2: Öğrencilerin Lisede Dinler Tarihi Dersini Alıp Almadıklarının Dağılımı

| Seçenek | N   | %   |
|---------|-----|-----|
| Evet    | 277 | 88  |
| Hayır   | 39  | 12  |
| Toplam  | 316 | 100 |

Anketimize katılan öğrencilerden “Lise döneminde Dinler Tarihi dersini aldınız mı” sorusuna 277 (%88) kişi “Evet.” cevabı verirken, 39 (%12) kişi “Hayır” seçeneğini işaretlemiştir. 8 kişi bu soruya cevap vermeyerek soruyu boş bırakmıştır.

**Tablo 3: Öğrencilerin Lisede Dinler Tarihi Dersine Karşı Tutumlarının Dağılımı**

| Seçenek | N   | %   |
|---------|-----|-----|
| Evet    | 172 | 63  |
| Hayır   | 101 | 37  |
| Toplam  | 273 | 100 |

Öğrencilerin lise döneminde aldıkları Dinler Tarihi dersini kendi istekleriyle alıp almadıklarıyla ilgili soruya “Evet” cevabını veren öğrenci sayısı 172 (%63) iken, “Hayır” cevabını verenlerin sayısı 101 (%37)’dir. Bu soruyu toplam 273 kişi cevaplamıştır. Ancak bazı anket kâğıtlarına öğrenciler “isteyerek almamalarının” sebebi olarak lise döneminde dinler tarihi dersinin seçmeli değil, zorunlu ders olmasının etkili olduğunu belirtmek için sorunun yanına not düşmüştür. Çünkü 101 kişi dersi isteyerek almadığını söylerken, hemen arkasından gelen “sizce dinler tarihi dersi alınması gereken bir ders miydi” sorusuna 263 kişi evet demiş, sadece 19 (%7) kişi “hayır” cevabını vermiştir.

1999–2000 yılında yapılan çalışmada %10. 25’lik bir oran Dinler Tarihi dersine karşı olumsuz bir tutum içersinde olmuştur. Yani yaklaşık %11’lik bir kısım derse karşı olumsuz bir tutum içindedir. Bu oranın %7 ye düşmesi Dinler Tarihi açısından sevindirici bir gelişmedir.

**Tablo 4: Dersin Alınmasının Gereksiz Olduğunu Düşünen Deneklerin ve Sebeplerinin Dağılımı**

| Seçenek                                                  | N  | %   |
|----------------------------------------------------------|----|-----|
| İslam dini varken diğer dinlerin öğrenilmesine gerek yok | 4  | 33  |
| Konular son derece ağır                                  | 5  | 42  |
| Üniversite sınavında soru çıkmıyor                       | 3  | 25  |
| Toplam                                                   | 12 | 100 |

“Hayır” diyenlerin 4 (%33)’ü İslam dini varken-diğer dinlerin öğrenilmesine gerek olmadığını düşünürken 5 (%42) kişi konuların son derece ağır olduğu kanısındadır. Üniversite sınavında soru çıkmadığı için seçeneğini ilk sıraya alanlar ise 3 (%25) kişi den oluşmaktadır. Dinler Tarihi dersinin gerekli olmadığını düşünen 19 kişi’den 12’si sebebini belirtmiş, diğerleri ise bir neden belirtmemiştir.

**Tablo 5: Lisedeki Ders Öğretmenin Derse Karşı Tutumu ve Uyguladığı Metodun Dağılımı**

| Seçenek                                                                                                     | N   | %   |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|-----|
| Olumluydu, dersin hakkını vererek anlatıyordu.                                                              | 230 | 90  |
| Olumsuzdu, başka dinlerin öğretilmesi yerine tefsir, hadis gibi derslerin verilmesi gerektiğine inanıyordu. | 26  | 10  |
| Toplam                                                                                                      | 256 | 100 |

Lisede aldıkları Dinler Tarihi dersinin öğretmenlerinin derse karşı olan tutumunun olumluluk ve olumsuzluk yönini belirlenmesine yönelik sorumuzda, öğrencilerin 230 (%90)’u olumluydu, dersin hakkını vererek anlatıyordu cevabını verirken 26 kişi (%10) olumsuzdu, başka dinlerin öğretilmesi yerine Tefsir, Hadis gibi derslerin verilmesi gerektiğine inanıyordu seçeneğini işaretlemiştir. Yalnız bazı öğrenciler "olumsuzdu Tefsir, Hadis gibi derslerin alınması gerektiğine inanıyordu" seçeneğinin altına “olumsuzdu, hiçbir şey anlatmıyordu” veya "sadece okuyordu" şeklinde notlar düşmüştür.

**Tablo 6: Ders Hocasının Dinler Tarihi Dersinde Kullandığı Metodun Dağılımı**

| Seçenek                                                                        | N   | %   |
|--------------------------------------------------------------------------------|-----|-----|
| Sadece anlatım metodunu uyguluyordu                                            | 240 | 89  |
| Anlatım dinlerle ilgili resim, slayt, film gibi görsel malzemeler kullanıyordu | 29  | 11  |
| Toplam                                                                         | 269 | 100 |

Sorunun “sadece anlatım metodunu kullanıyordu” seçeneğini 240, (%89) kişi işaretlerken, 29, (%11) kişilik bir oran, “anlatım metodunun yanında dinlerle ilgili resim-slayt, film gibi görsel malzemelerde kullanıyordu” şeklinde cevap vermiştir.

**Tablo 7: “Öğretmen dersi televizyon ve gazetelerde yayınlanan dinlerle ilgili haberlerle güncelleştiriyor muydu?” sorusunun sonuçlarının dağılımı**

| Seçenek | N   | %   |
|---------|-----|-----|
| Evet    | 93  | 36  |
| Hayır   | 166 | 64  |
| Toplam  | 259 | 100 |

Anketin “öğretmen dersi, TV ve gazetelerde yayınlanan dinlerle ilgili haberlerle güncelleştiriyor muydu?” şeklindeki sorusuna 93 (%36) kişi “Evet” derken, 166, (%64) kişi “Hayır” demiştir.

**Tablo 8: Öğrencilerin Dinler Tarihi Dersinin Devam Edip Etmemesi Konusundaki Tutumlarının Dağılımı**

| Seçenek | N   | %   |
|---------|-----|-----|
| Evet    | 281 | 93  |
| Hayır   | 22  | 7   |
| Toplam  | 303 | 100 |

“Dinler Tarihi dersi sizce İlahiyat Fakültelerinde okutulmalı mıdır?” şeklinde hazırladığımız soruya ise “Evet” olarak verilen cevapların sayısı 281 (%93) iken, 22 (%7) kişi “Hayır okutulmamalıdır”, demiştir. 31 kişi bu soruya cevap vermeyerek boş bırakmıştır. Lise döneminde Dinler Tarihi dersine olumsuz tutum içinde olanların yüzdelik diliminin 7 olması ile İlahiyat Fakültesinde Dinler Tarihi dersi okutulmamalıdır diyenlerin yüzdelik oranının aynı olması ilginç bir sonuçtur.

Burada şunu da ilave etmek gerekir ki, 1999–2000 öğretim yılında yaptığımız anket çalışmasında İlahiyat Fakültelerinde Dinler Tarihi dersinin kaldırılmasını isteyen hiçbir öğrenci yoktur. Üstelik bunların bir kısmı derse karşı olumsuz tutum içinde olduğunu belirtmesine rağmen, dersin kaldırılmasını istememişlerdir.

**Tablo 9: Olumsuz Tutum İçinde Olanların Cinsiyete Göre Dağılımları**

| Seçenek | N  | %   |
|---------|----|-----|
| Kadın   | 10 | 45  |
| Erkek   | 12 | 55  |
| Toplam  | 22 | 100 |

**Tablo 10: Olumsuz Tutum İçinde Olanların Mezuniyetlere Göre Dağılımları**

| Seçenek | N  | %   |
|---------|----|-----|
| İHL     | 10 | 45  |
| A. İHL  | 12 | 55  |
| Toplam  | 22 | 100 |

**Tablo 11: Öğrencilerin Dersin İşlenişinde Öncelik Verilmesi Gerektiğine İnadıkları Konuların Sıralamasının Dağılımları**

| Seçenek                                                                  | N   | %   |
|--------------------------------------------------------------------------|-----|-----|
| Yahudilik Hıristiyanlık gibi Kuran'da söz edilen ilahi menşeli dinler    | 213 | 89  |
| Geleneksel Dinler, Mısır Dini, Roma Dini gibi, Hitit Dini                | 4   | 2   |
| Günümüzde popüler olan Satanizm, Yoga-Meditasyonu önceleyen dini gruplar | 17  | 7   |
| Diğer                                                                    | 4   | 2   |
| Toplam                                                                   | 234 | 100 |

Derste öncelik verilmesi gereken konuların sıralanmasını isteyen so-  
rumuzda 213 (%89) kişi “Yahudilik, Hıristiyanlık ve Kuran’da sözü edilen  
ilahi menşeli dinler” seçeneğini ilk sıraya koyarken, “Geleneksel dinler olan  
Mısır Dini, Roma Dini ve Hitit Dini gibi” dinlerin işlenmesine öncelik veren-  
lerin sayısı toplam 4 (%2) kişidir. “Günümüzde popüler olan Satanizm, Yoga-  
Meditasyonu önceleyen dini gruplara” öncelik verenlerin sayısını ise 17 (%7)  
kişi oluşturmaktadır. “Diğer” seçeneğini önceliğine alan 4 (%2) kişi bulun-  
maktadır. Bunlar bütün dinler okutulsun demişlerdir. Önce kendi dinimize  
ağırlık verilmeli diyenlerin sayısı ise 3 kişidir. Fakat sıralama yaparken birin-  
ci sıraya yerleştirmemişlerdir.

Daha önce yapılan anket çalışmasında toplam 25 (%11) öğrencinin  
müfredatta Dinler Tarihi yerine İslam dinine daha fazla yer ayrılmasını iste-  
diklerini görmekteyiz.

**Tablo 12: Öğrencilerin Dinler Tarihini İşlerken Kullanılmasını Tercih  
Ettikleri Metotların Dağılımı**

| Seçenek                      | N   | %   |
|------------------------------|-----|-----|
| Sadece anlatım tekniği       | 15  | 6   |
| Anlatım ve Görsel Malzemeler | 239 | 94  |
| Toplam                       | 254 | 100 |

Dinler Tarihi dersinin işlenmesinde öğrencilerin hangi metodun kul-  
lanılmasını istediklerine yönelik soruda öğrencilerden 15 (%6) kişilik bir  
kısım sadece anlatım metodunu isterken 239 (%94) kişi anlatımla beraber  
görsel malzemelerin de kullanılmasını istemiştir.

## B) YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN ANKET BULGULARININ DAĞILIMLARI

Tablo 1: “Dinler Tarihi Dersi Sizce Alınması Gereken Bir Ders miydi”  
Şeklindeki Sorunun Bulgularının Dağılımı

| Seçenek | N  | %   |
|---------|----|-----|
| Evet    | 20 | 83  |
| Hayır   | 4  | 17  |
| Toplam  | 24 | 100 |

Yabancı uyruklu öğrencilerden ankete katılanların toplam sayısı 39 olmakla beraber “Dinler Tarihi dersi alınması gereken bir ders miydi” sorusunu sadece 24 kişi cevaplamıştır. 20, (%83) kişi “Evet” derken, 4 (%17) kişi “Hayır” demiştir.

Tablo 2: Dinler Tarihi Dersinin İlahiyat Fakültelerinde Okutulup Okutulmamasına Dair Tercihlerin Dağılımı

| Seçenek | N  | %   |
|---------|----|-----|
| Evet    | 29 | 100 |
| Hayır   | 0  | 0   |
| Toplam  | 29 | 100 |

“İlahiyat Fakültelerinde Dinler Tarihi dersi okutulmalı mıdır?” şeklindeki sorumuza bir önceki soruda lise döneminde “Dinler Tarihi dersinin alınması gerekmezdi” şeklinde cevap veren 4 kişi de Dinler Tarihinin okutulmasının gerekli olduğunu söylemiş ve 29 kişi de “Evet” diyerek (%100) lük bir sonuç ortaya çıkmıştır. Burada yabancı uyruklu öğrencilerin yüzde yüzünün Dinler Tarihi dersinin devam etmesini istemesi, onların farklı din mensupları ile bir arada yaşamalarının, diğer dinlere karşı olumlu bir tutum içinde olmalarına neden olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

**Tablo 3: Deneklerin Dinler Tarihi Dersini İsteyerek Alıp Almadıklarına Dair Bulguların Dağılımı**

| Seçenek | N | %   |
|---------|---|-----|
| Evet    | 8 | 89  |
| Hayır   | 1 | 11  |
| Toplam  | 9 | 100 |

8 kişi (%89) bu sorumuza “Evet” isteyerek aldım derken dersi isteyerek almadığını ifade eden 1 kişi (%11) bulunmaktadır. Fakat bu kişi daha sonraki soruda Dinler Tarihi dersinin alınması gereken bir ders olduğunu söylemiş (%100)’lük bir durum söz konusu olmuştur.

**Tablo 4: Dersin İşlenişinde Öncelik Verilmesi Gerektiğine İnanılan Konuların Sıralamasının Dağılımları**

| Seçenek                                                                  | N  | %   |
|--------------------------------------------------------------------------|----|-----|
| Yahudilik Hristiyanlık gibi Kuran’da söz edilen ilahi menşeli dinler     | 34 | 93  |
| Geleneksel Dinler, Mısır Dini, Roma Dini gibi, Hitit Dini                | 3  | 7   |
| Günümüzde popüler olan Satanizm, Yoga-Meditasyonu önceleyen dini gruplar | 0  | 0   |
| Toplam                                                                   | 37 | 100 |

Dersin işlenişiyle ilgili bu soruda “Yahudilik, Hristiyanlık ve Kuran’da sözü edilen ilahi menşeli dinler” seçeneğini 34 (%93) kişi ilk sıraya koymuştur. “Geleneksel dinler olan Mısır Dini, Roma Dini ve Hitit Dini gibi” dinlerin işlenmesi konusunu 3 (%7) kişi ilk sıraya yerleştirmiştir. “Günümüzde popüler olan Satanizm, Yoga-Meditasyonu önceleyen dini grupların” işlenmesine dair seçenek ise işaretleyen olmadığı için önceliklerde üçüncü sırada kalmıştır. 2 kişi ise bu soruya bir cevap vermemiştir.

**Tablo 5: Dinler Tarihi Dersinin İşlenmesinde Metot Olarak Tercihlerin Sıralanışının Dağılımı**

| Seçenek                      | N  | %   |
|------------------------------|----|-----|
| Sadece anlatım tekniği       | 5  | 14  |
| Anlatım ve görsel malzemeler | 30 | 86  |
| Toplam                       | 35 | 100 |

Dersin işlenişinde tercih edilen metot konusunda 30 (%86) kişi dersin görsel malzemelerle zenginleştirilerek anlatılmasını istemekle birlikte 5 (%14) kişi sadece anlatım metodunun yeterli olduğu düşüncesindedir. Toplam 35 kişi soruyu cevaplandırmış 4 kişi ise bu soruyu boş bırakmıştır.

### **C) DİNLER TARİHİ DERSİNİ ALMIŞ OLAN SON SINIF**

#### **ÖĞRENCİLERİNİN ANKET BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

Anketimizi yaparken Fakültemizin son sınıf öğrencilerinin Dinler Tarihi dersini aldıkları göz önünde bulundurularak daha önce dersi alıp almadıklarıyla ilgili ve mezuniyet yerleriyle ilgili sorular anketten çıkartılmıştır.

**Tablo 1: “Dinler Tarihi Dersini İsteyerek mi Aldınız” Sorusunun Dağılımı**

| Seçenek | N | %   |
|---------|---|-----|
| Evet    | 8 | 89  |
| Hayır   | 1 | 11  |
| Toplam  | 9 | 100 |

Anketimize katılan öğrenci sayısı 4 erkek 5 bayan olmak üzere toplam 9 kişiden oluşmaktadır. Öğrencilerden 8 (%89) kişi Dinler Tarihi dersini isteyerek aldıklarını ifade ederken 1 (%11) kişi “Hayır” isteyerek almadım seçeneğini işaretlemiştir.

**Tablo 2: Dinler Tarihi Dersinin İlahiyat Fakültelerindeki Gerekliliğinin Verilerinin dağılımı**

| Seçenek | N | %   |
|---------|---|-----|
| Evet    | 9 | 100 |
| Hayır   | 0 | 0   |
| Toplam  | 9 | 100 |

“Dinler Tarihi dersi İlahiyat Fakültelerinde okutulmalı mıdır” şeklindeki soruda 9, (%100) kişi “Evet” seçeneğini işaretlemiş, “Hayır” seçeneğini işaretleyen olmamıştır.

**Tablo 3: İlahiyat Fakültesinde Dinler Tarihi Dersinin İşlenmesinde Konuların Sıralanmasının Dağılımı**

| Seçenek                                                                  | N | %   |
|--------------------------------------------------------------------------|---|-----|
| Yahudilik Hristiyanlık gibi Kuran’da söz edilen ilahi menşeli dinler     | 4 | 80  |
| Geleneksel Dinler, Mısır Dini, Roma Dini gibi, Hitit Dini                | 0 | 0   |
| Günümüzde popüler olan Satanizm, Yoga-Meditasyonu önceleyen dini gruplar | 1 | 20  |
| Toplam                                                                   | 5 | 100 |

Derste işlenmesi tercih edilen konuların önceliklere göre sıralanmasını isteyen sorumuzda öğrencilerden 4, (%80) kişi “Yahudilik Hristiyanlık gibi Kuran’da söz edilen ilahi menşeli dinler” seçeneğini ilk sıraya koyarken, “Günümüzde popüler olan Satanizm, Yoga-Meditasyonu önceleyen dini gruplar” seçeneğini ilk sırada işaretleyen 1 (%20) kişidir. “Geleneksel Dinler, Mısır Dini, Roma Dini gibi, Hitit Dini” gibi dinleri diyen seçeneği ilk sıraya yerleştiren olmamıştır.

Dinler Tarihi dersi yerine Fıkıh dersini isteyen 4 kişi bulunmaktadır. Hepsi de erkek öğrencidir. Bunların 1 tanesi erkek Anadolu İmam Hatip Lisesi (AİHL) mezunudur ve Dinler Tarihi dersini istememesinin sebebi olarak İslam dini varken başka dinlere gerek olmadığını söylemiştir. 3 erkek İmam Hatip Lisesi (İHL) 1 erkek “diğer” şeklindedir.

Dinler Tarihi yerine İslam Tarihi dersini isteyen 1 bayan kişi bulunmaktadır.

2 kişinin Dinler Tarihi dersi yerine Matematik dersini istediği görülmektedir. Fakat bir neden belirtmemişlerdir.

İngilizce dersini isteyen 1 bayan geklinde 1 kişidir.

Kuran-ı Kerim dersini isteyen 2 kişiden 1 tanesi kadın "AİHL" diğeri 1 erkek "AİHL" şeklindedir.

Dinler Tarihi yerine Beden Eğitimi dersi almak istediğini belirten 1 kişi bulunmaktadır. 1 kadın "AİHL" olmakla birlikte tek kişidir.

Fark etmez diyen veya herhangi bir ders olabilir diyenlerin sayısı ise 3 kişiden ibarettir. Bunlar Dinler Tarihi dersini istememekle birlikte yerine ders de istememekte veya hangi ders olursa olsun fark etmez demektedir.

Bunların dışında sosyal ve toplumsal sorunlarla ilgili dersler alınmalı, Akaid dersi alınmalı, fark etmez ama Dini Musiki olabilir diyen 1'er kişi bulunmaktadır.

Genelde tercih edilen dersler Temel İslam Bilimleri alanına giren dersler gibi görülmektedir. Çünkü bazı öğrenciler bu dersleri dini, diğerlerini ise İslam dininden uzak olan dersler olarak görmektedirler.

Lise döneminde Dinler Tarihi yerine hangi dersleri almak isterdiniz şeklindeki sorumuza öğrenciler şu şekilde cevap vermişlerdir: Dinler Tarihi dersi yerine Arapça, Tefsir, Fıkıh, Hadis, Kuran-ı Kerim, Akâid, İslam Tarihi gibi dersleri almak isterdim diyenlerin sayısı 12 kişidir.

Olumsuz tutum içinde olan öğrencilerin verdikleri cevaplarda "dersin zorluğu, hocaların tutumu, öğrencilerin İslam dışında başlıca bir konunun öğrenmesine gerek yoktur" şeklinde sebepleri sıraladıklarını gördük. Ancak evindirici olan Dinler Tarihine karşı olumsuz tutum içinde olan öğrenci sayısının az olmasıdır.

Daha önceki ankette "İHL"de derse giren öğretmenlerin bile derse olumsuz tutum içinde olduğunu tespit etmiştik. Bu da ister istemez öğrencilerin derse olan tutumlarının olumsuz yönde oluşmasında etkili olmuştur.

İlahiyat Fakültesinde derse olumsuz tutum içinde olan öğrencilerin Dinler Tarihi yerine teklif ettikleri dersler ise Tefsir, Hadis, Fıkıh, İslam Tarihi, Arapça, Matematik, Beden Eğitimi gibi derslerdir. Bunun sebebi önceki aşantılarda karşılaşılan olumsuzluklardır. Burada etkili olan yaşanan çevre,

öğrenim görülen okul, öğretmenlerin tutumudur. Bunlar öğrencilerin Dinler Tarihi dersine karşı olan tutumlarını etkilemiş olabilir.

Yine burada dersi veren kişinin ders esnasında kullandığı materyaller, çok sayıda kavram ve kelimelerin bulunması, konuların ağırlığı da olumsuz tutuma neden olmuş olabilir. Dinler Tarihinde “hangi konulara ağırlık verilmelidir”, tarzındaki sorumuza verilen cevapta Yahudilik, Hristiyanlık gibi dinlerin öğretilmesine öncelik verilmesi, yeni dini hareketlere değinilmesi ama Hitit, Roma ve Mısır, Asur-Babil dinlerine daha az yer verilmesi istenmektedir.

Yaptığımız anket verilerine göre dikkatimizi çeken, öğrencilerin büyük bir kısmının Dinler Tarihi bilgilerini diğer dinlerin fikirlerinin çürütülmesinde, diğer din mensuplarının İslam’a davet edilmesinde bir araç olarak görmeleridir. Yine öğrenciler dersin, günlük olaylarla bağlantılı bir şekilde anlatılmasını talep etmektedir.

Derse karşı olumsuz tutum içinde olan öğrencilerin bile İlahiyat Fakültelerinde Dinler Tarihi dersinin devam etmesini istemeleri ilginç bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bazı öğrencilerin soruları cevaplarken anketi ciddiye almadıkları veya anket yapılmasına duyulan soğukluk da özellikle bazı seçeneklerin bilerek zıddını işaretleyebileceklerinin göz önünde bulundurulması gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü anketle insanların bilinmeyen, gizli yönlerine dokunulmakta deneklerden bazı sorularla gizli olanı açıklamaları istenmektedir. İnsanlar bazı durumlarda inandıklarını söylemekten uzak dururlar. Bu durum bireyin içsel, sübjektif yaşantısı ile başkalarına “dışa açık” olan objektif yaşantısındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır.

Bu teknik analizden sonra Dinler Tarihi dersine yönelik tutumların değerlendirilmesine geçebiliriz. Ancak yeri geldikçe anket sonuçlarına atıf yapılacaktır.

## **II- DİNLER TARİHİ DERSİNE YÖNELİK**

### **TUTUMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Davranış, hareket, tavır anlamlarına gelen “tutum” kavramının pek çok kavram gibi tanımında oluşmuş tam bir görüş birliği yoktur. Tutumun “bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir, şeklinde tanımı

yapılabilir. Tutumlar organizeli, uzun süreli, duygu inanç ve davranış eğilimleridir.

Öğrencilerin bazıları anket sonuçlarının da gösterdiği gibi olumsuz tutum içerisindedirler. Bunların çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

### 1) Sosyal Çevre ve Kültür

Dini duygu ve düşüncenin gelişiminde kişinin sosyal çevresi ve içinde bulunduğu kültür en önemli faktörlerden biridir. Resmi ve resmi olmayan eğitim kurumları, aile, oyun ve okul arkadaşları, yakın akrabalar ve komşuluklar, okunan kitap ve gazeteler, izlenen radyo ve TV programları ve de çevredeki diğer insanları kişiyi etkileyen çevresel faktörler arasında sayabiliriz.

Tutumların gelişiminde kültürün de önemli bir yeri bulunmaktadır. Tutumların gelişim sürecinde bilgiler ya başkalarından duyarak veya kendisi bir deneyim geçirerek, kitaptan okuyarak ya da eğitim yoluyla etki altında kalarak dolaylı olarak öğrenilmektedir. Bir insanın dini tutumları ile onun yakın çevresindeki kişilerin tutumları arasında büyük bir benzerlik bulunmaktadır. Her ne kadar insanlar aynı çevrede ve aynı çevresel faktörlerin etkisi altında bulunsalar da bazen birbirinden farklı tutumlara sahip oldukları da görülmektedir.

### 2) İhtiyaç ve Güdüler

Genelde insan, ihtiyaçlarının karşılandığı ve kendine haz veren durumlara yaklaşma kendinin isteklerini karşılamayan durumlardan kaçınma eğilimi içindedir. Dolayısıyla insan ihtiyaç ve güdülerini gideren durumlara karşı olumlu, engel olanlara karşı da olumsuz bir tutum takınmaktadır. Kişi, arzuladığı amaçlarla ilişkilendirdiği tutum konularından hoşlanır. Arzulamadığı amaçlarla ilişkilendirdiği tutum konularından hoşlanmaz. Bireyin herhangi bir tutum konusunda olumlu ya da olumsuz duygular belirlemesi, tutumun duygusal unsurunu oluşturur.

Daha önce yapılan anket çalışmasında 218 öğrenci arasından lise çıkışlı 10 kişi ve "İHL" çıkışlı 15, toplam 25, (%11) öğrencinin müfredatta Dinler Tarihi yerine İslam dinine daha fazla yer ayrılmasını istediklerini görmekteyiz. Bizim yaptığımız çalışmada ise 382 öğrenciden 3'ü "AİHL", 2'si "İHL", 2'si diğer şeklinde toplam 7, (%2) kişi İslam dinini önce öğrenmeliyiz ki daha sonra diğer dinleri öğrenelim demektedir.

### 3) Önceki Yaşantılar

Bir konu hakkında kişinin olumsuz tutum içerisinde bulunmasında etkili olan bir başka faktör de kişinin önceki yaşantıları yani tecrübeleridir. Kişi o konu ile ilgili daha önce bir tecrübe geçirmemişse kişi nötr bir tutum içinde bulunabilmektedir.

Yaptığımız anketimizde de Dinler Tarihi dersinin lise de gereksiz olduğunu düşünen toplam 17 kişiden “İlahiyat Fakültesinde sizce Dinler Tarihi dersi okutulmalı mıdır” şeklindeki sorumuza 6 kişi “Hayır” Dinler Tarihi dersi okutulmamalı şeklinde cevap vermiştir.

Lise yıllarında dersin alınması gerektiğine inanan 8 kişi İlahiyat Fakültelerinde okutulmasının gerekli olmadığını söylemektedir. 5 kişi de lise yıllarıyla ilgili bir bilgi vermemekte fakat İlahiyat Fakültelerinde dersin okutulmasının gerekli olmadığını ifade etmektedirler. 6 kişi lise yıllarında aldığı Dinler Tarihi dersi öğretmeninin tutumun olumsuz olduğunu Dinler Tarihi dersinin yerine Tefsir, Hadis, Fıkıh gibi derslerin işlenmesi gerektiğine inandığını belirtmiştir. 6 öğrenci ise lise de dersi almadığı halde İlahiyat Fakültelerinde Dinler Tarihi dersi okutulmasını seçeneğini işaretlemiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerden ve Dinler Tarihi dersini aldıkları halde son sınıf öğrencilerinden dersin gereksiz olduğunu söyleyen çıkmamıştır.

### 4 ) Dini Taassup

Yaptığımız ankette “sizce Dinler Tarihi dersi gerekli midir”, “Hayır” ise hangi sebeplerden dolayı gereksizdir önceliğinize göre sıralayınız, “Dinler Tarihi yerine hangi dersleri almak isterdiniz” şeklindeki sorumuza öğrencilerden toplam 12, (%3) kişi kendi dinimiz varken başka dinlere gerek olmadığını düşünmektedirler. 1999–2000 yılında yapılmış anket çalışmamızda bu oran (%3. 21) şeklindedir. Bir öğrenci kendimiz İslam dinini tam olarak yaşamıyoruz ki diğer dinleri görelim şeklinde sorunun yanına küçük bir not düşmüştür. Öğrenciler İslam dininin iyi öğretilmemesinden dolayı diğer dinlerin öğrenilmesine gerek duymadıklarını ifade etmektedirler. 2 erkek öğrenci ise İslam dini ile alakalı bir ders olabilir fark etmez şeklinde bir ifade kullanmışlardır. Bu da göstermektedir ki bazı öğrenciler Dinler Tarihi dersini İslam’la alakası olmayan bir ders olarak görmektedir. Bu ve benzeri tercihler öğrencilerin konuya duygusal olarak yaklaştığını ve tutumlarını buna göre belirlediklerini göstermektedir.

##### 5) Bilimsel Tutuma Sahip Olamama (Zihniyet Sorunu):

Öğrencilerin derse karşı olumsuz tutum takınmalarında bir bçka etkende bilimsel tutuma sahip olamamalarından kaynaklanmaktadır. "İlahiyat fakülte-  
rinde Dinler Tarihi dersi okutulmalı mıdır?, cevabınız "Hayır" ise hangi dersin  
konulmasını isterdiniz" şeklindeki anket sorumuza öğrencilerin bazıları sadece  
bir dersin ismini verirken bazıları birkaç ders ismi birden sıralamıştır. Toplam da  
281 kişi Dinler Tarihi dersini gerekli bulurken 22 kişi ya yerine bçka bir dersin  
okutulmasını istemiş ya fark etmez İslam dini ile alakalı bir ders olsun demiş ya  
İlahiyat Fakültelerinin müfredatında bulunmayan bir ders istemiş veya nedenini  
belirtmemiştir. Nedenini belirtmeyenler 8 kişidir.

##### 6) Dersin Sunumundan Kaynaklanan Nedenler

Lise döneminde "Dinler Tarihi dersini veren öğretmenin derse karşı  
tutumu nasıldı" şeklindeki sorumuza öğrencilerin 230, (%90) kişi "olumluy-  
du, dersin hakkını vererek anlatıyordu" şeklinde cevap verirken 26, (%10)  
kisi "olumsuzdu, tefsir, hadis gibi derslerin verilmesi gerektiğine inamyordu"  
şeklinde cevap vermiştir. Sorumuzun yanına olumsuzdu hiçbir gey anlatmı-  
yordu veya olumsuzdu sadece okuyordu şeklinde notlar düşenler de olmuş-  
tur. Daha önce yapılan anket çalışmasında ise 30, (%18. 98) kişi aynı şekilde  
cevap vermiştir. Yüzdelik dilimlere baktığımız zaman öğrencilerden dersin  
olumsuz geçtiğini soyleyenlerin oranının azaldığını gormekteyiz. Öğrenci-  
lerden 240, (%89) kisi öğretmenin dersi igleme metodu olarak "sadece anla-  
tım metodunu kullanıyordu" 29, (%11) kişi "anlatım metoduyla birlikte din-  
lerle ilgili resim, slâyt, film gibi görsel malzemeler de kullanıyordu" seçene-  
ğini işaretlemiştir. Öğrenciler sadece anlatım metodu kullanarak dersi anla-  
tan öğretmenin dersin hakkını vererek anlattığını düşünmelerine rağmen son  
sorumuz olan dersin işlenmesinde sizin tercih ettiğiniz metodu önceliğinize  
göre sıralayınız şeklindeki sorumuzda 239, (%94) kişi "anlatım ve görsel mal-  
zemelerle dersin işlenmesini isterken" sadece 15, (%6) kişi sadece anlatım  
metodu yeterli demiştir. Daha önceki anket çalışmasında (%100)'lük bir  
oranla öğrenciler Dinler Tarihi dersini. sadece anlatım metodu kullanılarak  
işlendiğini fakat kendilerinin anlatım metodunun yam sıra görsel malzeme-  
lerle de sunumun zenginleştirilmesini istediklerini ifade etmişlerdir. Burada  
da Dinler Tarihi dersine olan veya dersin öğretmenine olan saygıdan dolayı  
dersi yeterli goren ve konuya duygusal yaklaşanların olduğunu düşünmek  
mümkün görünmektedir.

## 7) Dersin Özelliklerinden Kaynaklanan Nedenler

Yaptığımız anketimizin sonucunda fazla olmasa da öğrencilerin dersin kendisinden kaynaklanan birtakım özelliklerinden dolayı da Dinler Tarihi dersi yerine başka dersleri almak istedikleri ortaya çıkmıştır. Konuların ağır olması ve üniversite de soru çıkmıyor olması öğrencilerin derse karşı ilgisini olumsuz yönde etkilemektedir. Fakat birkaç öğrenci kesinlikle dinler tarihi dersi gereklidir insanları davette kolaylık sağlayacak bir takım bilgiler verilmelidir veya onların inanışlarını çürütebilmeliyiz şeklinde yorumlar yapmıştır. Değerlendirmeler şu şekildedir: 15 kişi, konuların son derece ağır olduğunu öncelikleri arasına almışlardır. Dersin üniversite sınavında çıkmadığını düşünenler ise 13 kişidir. Bu cevapların sıraları kişilerin 1. 2. ve 3. önceliklerine göre değişmektedir.

Öğrencilerin dersin işlenişinde öncelik vermek istedikleri konuları belirlemeye yönelik sorumuzda (%213), 91 kişi “Yahudilik, Hristiyanlık gibi Kuran’da sözü edilen ilahi menşeli dinleri” ilk sıraya koyarken, “günümüzde popüler olan Satanizm, Yoga-Meditasyonu önceleyen dini gruplar” şeklindeki seçeneği 17, (%7) kişi ilk sıraya almıştır. (%4), 2 kişi ise “Geleneksel dinler, Mısır dini, Roma dini, Hitit dini gibi” dinler seçeneğini ilk sıraya koymuşlardır. Yabancı uyruklu öğrencilerden (%34), 93 kişi ilahi menşeli dinleri ilk sıraya alırken, 3, (%7) kişi günümüz dinlerini ilk sıraya almıştır. Geleneksel dinler, Mısır dini, Roma dini, Hitit dini gibi dinler seçeneğini ilk sıraya koyan olmamıştır. Son sınıf öğrencilerinden 4, (%80) kişi ilahi menşeli dinleri ilk sıraya 2 kişi günümüz dini gruplarını ilk sıraya almışlardır. Geleneksel dinleri ilk sıraya yerleştiren olmamıştır.

## III- DİNLER TARİHİ DERSİNE KARŞI OLUMSUZ

### TUTUMLARIN OLUMLUYA ÇEVİRİLMESİ KONUSUNDAKİ

#### TEKLİFLER: TUTUM DEĞİŞİKLİĞİ

Derse karşı olumlu bir tutum oluşturulmasında ve bunun devam ettirilmesinde dersin sunulduğu ortam da ve dersin sunum şekilleri de önemlidir.

Öğrenciler dersin sunumunda sadece anlatım metodu değil konunun gerektirdiği şekilde görsel malzemelere de yer verilmesini istemektedirler. Bununla beraber dersin sunumu esnasında takip edilecek metot ve kullanılacak olan araç ve gereçlerin dini öneme sahip yerlere gidilmesi hatta anlatıla-

cak dinin mensuplarının konuyu anlatmaları gibi hususlar Dinler Tarihi dersine olan tutumun olumlu yönde oluşmasında etkili olacaktır.

Eğitim alanı özellikle kendi alanımız açısından bakıldığında tutum değişikliği meydana getirebilmek için atılacak en önemli adımlardan biri, kişinin derse olan ilgisinin artırılabilmesidir. Dersin öneminin öğrenciye anlatılması ve Dinler Tarihi derslerinin öğrenciler için mutlaka gerekli olduğunun kavratılması gerekmektedir. Öğrenci neden Dinler Tarihi'ni dolayısıyla dinleri bilmek zorunda olduğunu kavradıktan sonra derse olan tutumunda pozitif yönde bir değişiklik meydana gelecektir. Bununla beraber konu günümüzle bağlantı kurularak anlatıldığında öğrencinin ilgisini çekecektir. Zaten eğitimde amaç bireyde kalıcı davranış değişikliği meydana getirebilmektir. Biz de bunu gerçekleştirmişsek hedefe ulaşmışız demektir.

#### **IV- DİNLER TARİHİ DERSİNDE KULLANILABİLECEK ÖĞRETİM METOT ARAÇ VE GEREÇLERİ**

##### **1) Metotlar**

Dinler Tarihi dersine olan tutumun olumlu hale getirilerek dersin daha verimli olmasını sağlamada dersin sunuluşu metotlarında birden fazla metoden kullanılması önemlilik arz etmektedir. Özellikle teknolojinin imkânlarından faydalanılarak eğitim teknolojisinin yardımı ile yeni metotlar geliştirilmelidir.

Metotlar ve araçlar kullanılmadan önce dersin amacına yönelik hedeflerin belirlenmesi gerekmektedir. Hedef belirlenirken ne öğretileceği, neden öğretileceği ve nasıl öğretileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ne öğretileceği konusu genellikle ders hocasının zihnindeki müfredata bağlı olarak gerçekleştirilmekte ve bu çerçevenin dışına çıkılmamaktadır. Daha önceden yapılmış olan müfredatın esnekliğinin olması ve zaman zaman değişebilme özelliğine sahip olması gerekmektedir.

Dinler tarihi dersi açısından baktığımızda ülke gündemine bağlı olarak müfredatta değişiklikler yapılabilir. Mesela ülke gündemine oturan bir sata-nizmin ele alınması öncelik arz edebilir. Yine Hinduizm'in bir temsilcisinin ziyareti sebebiyle yoga, meditasyon, reenkarasyon, vejetaryenlik gibi konulara hatta genel anlamda Hinduizm'e öncelik verilebilir.

Ne öğretileceği konusunda göz önünde bulundurulması gereken bir diğer husus, öğrencilerin ilgi ve temay lleridir. Yani konu seğimidir. Konu seğimi yapılırken öğrencilerin ilgi ve alakaları da dikkate alınmalıdır.

Diğer taraftan Dinler Tarihi müfredatında öğrencinin ilgisini çekmeyen birçok konu bulunmaktadır. Öğrencinin ilgisi uyandırılarak, olumsuz gibi görünen bu durumun olumlu hale getirilmesi mümkün görünmektedir. İlginin uyandırılması da konunun güncelleştirilmesi ve yan bağlantılarının kurulması ile gerçekleşebilir. Mesela, ilkel kabile dinleri işlenirken onların özellikleriyle halk inançları arasında bağlantı kurularak dersin anlatılması, öğrencinin ilgisini uyandırmada etkili olacaktır.

Dersin hedefinin gerçekleştirilmesinde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus konunun nasıl  ğretileceğidir. Bu da konu öğretilirken takip edilecek metotları ve kullanılacak araç-gereçleri içermektedir. Metot seğimini  ğretim elemanın yönteme yatkınlığı, zaman ve fiziksel imk nlar, maliyet,  ğrenci grubunun büyüklüğü, konunun özelliği etkilemektedir. Bununla beraber yöntem seğimini etkileyen öğrencilerin tutumu, öğretmenlerin kişiliği, öğrencinin ders anlatım anındaki psikolojik durumu, sınıf atmosferi gibi pek çok husus daha vardır.

a) Anlatım Metodu: Bu kuşkusuz olumlu yönü olduğu gibi bazen olumsuz neticelere de sebep olabilmekte öğrenciyi dersten uzaklaştırabilmektedir. Sınırlılıkların giderilmesi için anlatımın kısa ve ilginç olmasının sağlanması gerekir. Bu nedenle resimler, haritalar, yazı tahtası kullanılabilir ve dersi sunan kişinin jest ve mimiklerini iyi kullanmasıyla ara sıra dinleyenlere soru sormasıyla aza indirilebilir.

b) Soru Cevap Metodu: Özellikle  ğrencinin derse olan dikkatinin çekilmesi ve böylece konunun daha iyi kavratılması amacıyla kullanıldığında verimli olabilmektedir.

c) Gezi- Gözlem Metodu: Öğretimin daha kalıcı davranış değişikliği meydana getirmesine sebep olacaktır. İyi bir planlamayla yapılan geziler eğitimin kalitesini artıracaktır. Mesela kilisede bir ayinin izlenmesi konunun daha kalıcı olmasını sağlayacaktır.

d) Konunun Din Mensubu Tarafından Sunumu: Bu metotta bilgilerin daha kalıcı olması sağlanmaktadır. Ancak kendi dinlerini anlatabilecek din adamlarını bulamama gibi zorluklarla karşılaşılabılır. Ayrıca dersi verecek

din mensubunun misyon faaliyetinde bulunma gibi bir amaca yönelik davranışlarda bulunma ihtimalinin varlığı da göz önünde bulundurulmalıdır.

e) Öğrencilerin Derse Katılımını Sağlama: Bu metot öğrenciler tarafından daha önceden hazırlanarak ders öğretim elamanının gözetiminde sınıfta sunulması şeklinde uygulanır. Dersin sunumundan sonra yapılacak olan tartışma ve sorularla konunun enine boyuna incelenmesi sağlanacaktır. Ancak bunun da ders hocasını pasifleştirmesi gibi bir sakıncası bulunmaktadır. Dersi daima öğrencilerin hazırlaması öğrencilerde bıkkınlığa neden olmaktadır.

## 2) Dinler Tarihi Dersinde Kullanılabilecek Araç ve Gereçler

Dinler Tarihi dersine karşı tutumların olumlu hale getirilmesinde ve davranış değişikliğinin kalıcı olmasında ders takdiminin ilgi çekici bir yapıya kavuşturulması gerekir. Bu da derste klasik araç olan, ders kitabı, yazı tahtası gibi ders araç ve gereçlerinin yanında farklı materyallerin kullanılmasıyla mümkündür.

a) Bilgisayarlar: Dinler Tarihi dersi için özel olarak hazırlanan CD'ler yansıtma makinesi yardımıyla konuların öğretimine zenginlik katacaktır. Yapılan ankette de öğrencilerimiz bu tür materyallerin kullanılması yönünde tekliflerde bulunmuşlardır. Bununla birlikte internet de ders anlatımında kullanılabilecek bir çok malzeme bulunmaktadır. Bunların işlenerek derste kullanılır hale getirilmesi ile ders daha cazip hale gelmekte ve bilgiler daha kalıcı olmaktadır. Nitekim derslerde bu tür bilgileri kullanarak işlediğimiz derslerin etkili olduğunu daha sonra öğrencilerle yapılan görüşmelerde iyi neticeler verdiğini gördük.

b) Film, Video Kasetleri ve CD'leri: Dinler Tarihi dersinin konularını ihtiva eden film, videokasetleri ve CD'ler öğrencilere sınıf ortamında izlettilerilek ders daha verimli hale getirilebilir. Burada dikkat edilmesi gereken filmin öğrenciler tarafından izlenip izlenmediğinin sorularla kontrol edilmesi gerekmektedir.

c) Levha, Harita, Şema ve Fotoğraflar: Konunun gerektirdiği şekilde haritalardan yararlanılması, dinleri sınıflandıran şemalar, grafikler ve hemen hemen her konu ile ilgili resimler de derse canlılık katacaktır. Bu bağlamda ders işlenirken dinlerin kutsal kitaplarının sınıfa getirilmesi etkileyici olacaktır.

## BİBLİYOGRAFYA

- ADLER, Alfred; İnsan Tanıma Sanatı, Çev: Kamuran Şipal, İstanbul 2008.
- CERTEL, Hüseyin; Din Psikolojisi, Ankara 2003.
- COŞKUN, Hasan; Kùltürler Arası Eğitim, Ankara 1997.
- CÜCELOĞLU, Doğan; İnsan ve Davranışı, İstanbul 1991.
- GÜNAY, Nasuh; “İlahiyat Fakùltesi Mezunu Öğretmenler ve İlahiyat Fakùltesi Öğrencilerinin Dinler Tarihi’ne Karşı Olan Tutumları: Isparta Örneği” Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi Dergisi, 1999, Sayı 6, 139–167.
- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem; İnsan ve İnsanlar, İstanbul 2006.
- KAYA, Mevlüt; Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum, Samsun 1998.
- KRECH, David / CRUTCHFİLD, Richard S. ; Sosyal Psikoloji Çev: Erol Güngör, İstanbul 1999.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla; Eğitim Programları ve Öğretim, Ankara 1997.
- MAXWELL, John C. ; Kazanan Tutum, İstanbul 2008.
- ÖCAL, Mustafa; Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar, Ankara 1991.
- ÖZGÜVEN, İbrahim Ethem; Bireyi Tanıma Teknikleri, Ankara 2002.
- TAVŞANCIL, Ezel; Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi, Ankara 2002.